

Vastuullisuutta vai kestävästä kehitystä – vaikuttaako sanasto toimintaan ja sen tarkastamiseen

Mistä puhutaan, kun puhutaan vastuullisesta toiminnasta tai kestävästä kehityksestä, samasta vai eri asiasta? Suomessa käyttöön on vakiintunut kaiken kattava ”vastuullisuus”, jota vaaditaan toiminnalta ja raportoinnilta. Meillä on vastuullisuusraportointi, johon kuuluvat kaikki yleisesti aiheeseen liittyvät alueet, eli ympäristö, yhteisö ja hallintotapa.

Suomessakin puhuttiin aikaisemmin enemmän kestävästä kehityksestä, mutta se näyttää jääneen lähinnä ympäristöasioihin liittyväksi termiksi. Sen sijaan muualla se mikä on suomeksi vastuullista onkin ”kestävää” tai ”kestävyyttä” tai ”kantavuutta”. Saksassa käytetään nachhaltigia, ranskassa durablea ja englannissa sustainablea, eli kestävyttä aiheeseen liittyvissä termeissä. Vastuullisuusraportti on englanniksi sustainability report, ei responsibility report. Oikeastaan vain yhteisöllisissä asioissa käytetään responsiblea, on corporate social responsibility ja socially responsible investment.

Onko tällä merkitystä yhteisön toiminnan kannalta ja vaikuttaako se toiminnan tarkastamiseen? Näin voisi ajatella, koska vaikka kestävä kehitys edellyttää vastuullista päätöksentekoa ja vastuullisuuteen kuuluu kestävä kehityksen edistäminen, painopiste on eri paikassa. Vastuullisuus liittyy päätöksentekijän asenteeseen ja yleisiin toimintaperiaatteisiin, kun taas kestävä kehityksen mukainen toiminta painottuu tekemiseen ja toimenpiteisiin.

Vastuullisuuden tarkastaminen sanan varsinaisessa merkityksessä on paljolti päätöksenteon ja toimintaympäristön tarkastamista. Prosessien tarkastamisessa huomio kiinnittyy päätöksentekomekanismeihin ja kuinka hyvin vastuullisuus on mukana strategiatasolla ja johdon yleisessä ohjeistuksessa ja tavassa toimia (tone at the top). Tämä osuus on yleensä vastuullisuusraporteissa hallintotapaa arvioivassa osassa, jos asiaa on lainkaan otettu mukaan. Tai sitten ne on mainittu ”vastuullisuusaktiviteetteihin” vaikuttavina tekijöinä muiden joukossa. Syynä lienee se, että vallitseva anglosaksinen sustainability reporting lähtee vahvasti kestävä kehityksen mukaisen toiminnan raportoinnista.

Toiminnan kestävä kehityksen mukaisuutta on lähestyttävä lähempänä suorituksia ja tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia. Prosessien osalta olennaista on itse tai valitun standardiston mukaisesti asetettujen tavoitteiden mittaaminen ja raportointi. Erityisesti ympäristöraportointi on hyvin paljon numeerisiin mitattaviin arvoihin pohjautuvaa. Yhteisöraportoinnin osalta usein viitataan ulkopuolisiin arviointeihin, esimerkiksi hankintaketjun auditointeihin, mutta myös lukumääräisiin tuloksiin, kuten työtapaturmien määrään. Raportoinnin tarkastaminen on pääosin varsin mekaanista kattavuuden ja mittausmenetelmien ja tulosten raportoinnin arviointia ilman pohdintaa johdon päätöksenteon vaikutuksista.

Kehitys on menossa enemmän vastuullisuutta sanan varsinaisessa merkityksessä korostavaan suuntaan, jolloin on voitava kertoa vastuullisuuden sisällyttämisestä kaikkeen toimintaan strategioista ja johdon toimintatavasta alkaen. Vastuullisuuden odotetaan olevan osa kulttuuria ja toimintatapaa eikä kokoelma erillisiä toimenpiteitä kestävä kehityksen tukemiseksi. Seuraava askel tulee olemaan vaikuttavuuden arviointi, eli enenevässä määrin pitää kertoa miten yrityksen tai muun yhteisön toiminta vaikuttaa ympäristöön ja yhteisöön, kattaen myös hankintaketjun ja tuotteiden ja palveluiden käyttämisen ja käytöstä poiston vaikutukset.

Toimintatavan läpinäkyvyysvaatimukset tulevat myös entisestään lisääntymään. Vastuullisuus ja vaikuttavuus nousevat jatkuvasti tärkeämmäksi myös riskienhallinnassa. Tästä syystä sisäisen tarkastuksen roolin voi arvioida kasvavan, koska tilintarkastus ei ainakaan nyky muodossaan voi tätä ottaa tehtäväkseen, eikä ulkopuolinen vastuullisuusraportointiauditointi voi rajallisin

resurssein paljon muuta kuin todeta johdon itse asettamien ja sen valitsemien standardien mukaisten tavoitteiden mittaamisen ja raportoinnin oikeellisuuden.

Timo Punkari, 30.1.2020 – timo.punkari @ meletre.fi

Vastuullisuus ja sen tarkastaminen ovat 5.5.20 järjestettävän koulutustilaisuuden keskeisiä aiheita. *"Vastuullisuuden tarkastaminen – Muutakin kuin vastuullisuusraportoinnin tarkastusta"* – seminaari perehdyttää vastuullisuuden osa-alueisiin ja olemukseen ja vastuullisuusraportointiin, sen tarkastamiseen ja kehityssuuntiin.

Kirjoittaja on toiminut pitkään suurten ja pienempien konsernien taloushallinnossa, ja on nyt itsenäinen asiantuntija, tilintarkastaja, sisäinen tarkastaja, talouden projektien vetäjä ja akateeminen tutkija. Hän on Suomen ja UK:n IIA:n jäsen ja tilintarkastaja Suomessa (KHT) ja UK:ssa (FCCA). Kirjoittajalla on pitkä kokemus niin talouden kuin vastuullisuudenkin raportoinnista kaikista näkökulmista joka organisaatiotasolla ja useissa maissa itse tehden, omassa organisaatiossa teettäen ja muiden raportteja lukien sekä raportoinnin kehittäjänä ja konsulttoijana, raportoinnin tarkastajana tilintarkastuksissa ja sisäisessä tarkastuksessa, ja myös akateemisena tutkijana.